

Κίραν Μίλγουντ Χάργκρεϊβ

ΤΟ ΔΕΝΤΡΟ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

 ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΚΙΡΑΝ ΜΙΛΓΟΥΝΤ ΧΑΡΓΚΡΕΪΒ

Το δέντρο του χορού

μυθιστόρημα

Μετάφραση από τα αγγλικά

ΤΙΤΙΝΑ ΣΠΕΡΕΛΑΚΗ



«Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.»

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 593

Κίραν Μίλγουντ Χάργκρεϊβ, *Το δέντρο του χορού*

Kiran Millwood Hargrave, *The Dance Tree*

Μετάφραση: Τιτίνα Σπερελάκη

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια-διορθώσεις: Ιωάννα Ανδρέου

Σελιδοποίηση: Χριστίνα Κωνσταντινίδου

Σχεδιασμός εξωφύλλου: k2design

Copyright© Kiran Millwood Hargrave, 2022

All rights reserved

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

(Εκδόσεις Πατάκη), 2018

Πρώτη έκδοση στην αγγλική γλώσσα από τις εκδόσεις Picador,

Λονδίνο, 2022

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Οκτώβριος 2023

ΚΕΤ Γ243 ΚΕΠ 664/23

ISBN 978-618-07-0455-6



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Στρασβούργο, 1518

Καμιά δε χορεύει

ΑΚΟΥΣΕ πως υπάρχει ψωμί στην πλατεία. Μπορεί και να είναι ψέμα, ή τα καρβέλια να είναι τόσο μουχλιασμένα, που να μην τρώγονται, αλλά τη φράου Τροφέα δεν τη νοιάζει. Η ελπίδα είναι εξίσου θρεπτική με οτιδήποτε κατέβηκε από τον λαϊμό της τους τελευταίους μήνες. Πήγε να μαζέψει μανιτάρια με τους άλλους, έστησε παγίδες σε λιπόσαρκους λαγούς στα δάση όπως οι Γύφτοι. Τίποτα. Ακόμα και τα ζώα έχουν λιμάξει μετά τον Πεινασμένο Χειμώνα, τούτο το τσουρουφλισμένο καλοκαίρι. Έφερε στο σπίτι ένα πουλί που είχε πέσει από τη φωλιά του και το έψησε απευθείας πάνω στις στάχτες της φωτιάς τους, μασούλησε τα μαλακά, εύθρυπτα κόκαλά του ώσπου το στόμα της γέμισε σίδηρο και αλάτι.

Ο άντρας της δεν ξέρει πόσο υποφέρει, δείχνει να μην έχει γνωρίσει ποτέ του πείνα. Όσο πάει και θεριεύει, οι μύες του τυλίγουν σαν σκοιινιά τα χέρια του. Η φράου Τροφέα όμως την πείνα την κουβαλάει μέσα της σαν μωρό που μεγαλώνει και απομυζά και φουσκώνει την κοιλιά της, μέχρι που την πιάνουν κράμπες από όλο αυτό το βάρος της βασανιστικής κενότητάς της.

Έχει αρχίσει να μασουλάει τα ξέφτια από τα δέρματα. Έχει αρχίσει να πιπιλάει τις άκρες των μαλλιών της και να παρατηρεί τα αδέσποτα σκυλιά με καινούριο ενδιαφέρον.

Έχει αρχίσει να βλέπει λευκά φωτάκια να αιωρούνται μπροστά στα μάτια της. Τελευταία μπορεί και τα κουνάει πέρα δώθε με το δάχτυλο.

Όμως η φράου Τροφέα δεν έχει χάσει ακόμα τα λογικά της και, όπως διασχίζει παραπατώντας την πόλη της, καταστρώνει ένα σχέδιο. Αν το ψωμί είναι καμένο, μπορεί να το μουλιάσει στο ποτάμι μέχρι να μαλακώσει. Αν είναι μουχλιασμένο, μπορεί οι άλλοι να το άφησαν. Αν δεν υπάρχει ψωμί, ή αν το έχουν πάρει όλο, μπορεί να γεμίσει τις τσέπες της με πέτρες και να μπει περπατώντας στο νερό, όπως έκαναν μερικοί. Έχουν δει γυναίκες να πετούν τα μωρά στο νερό για να μπορέσουν να ταΐσουν τα άλλα τους παιδιά. Θα είχε κάνει κι αυτή το ίδιο αν τα παιδιά της είχαν ζήσει πέρα από τη νηπιακή ηλικία. Ο γιος που έζησε έχει απαγχονιστεί καιρό τώρα ως προδότης. Ο Σάμουελ, ένας από τους εκατοντάδες που καταδικάστηκαν στη θέση του αρχηγού τους, του Γιος Φριτς, που εξαφανίζεται στον Μέλανα Δρυμό ύστερα από κάθε απόπειρα εξέγερσης σαν χιόνι που λιώνει.

Τα πτωχοκομεία έχουν κατακλυστεί, τα νεκροταφεία το ίδιο. Το τέλος του κόσμου έρχεται, το διακηρύσσουν από τους δρόμους ως τις εκκλησίες. Ο Γκάλιερ, η Σάλπιγγα του Καθεδρικού του Στρασβούργου, είναι οχτώ χρόνια πεθαμένος, αλλά τα λόγια του μουντζουρώνουν τοίχους, αντηχούν από τους άμβωνες του καθεδρικού: Δεν υπάρχει ούτε ένας ανάμεσά μας που μπορεί να σωθεί. Τον κομήτη, που έσυρε την πύρινη ουρά του στο γύρισμα του αιώνα και τους καταδίκασε, τον έχουν ξεχώσει από τον κρατήρα του και τον έχουν στήσει σε βάθρο, αλλά είναι πολύ αργά πια.

Περπατάει και προσεύχεται, παρόλο που το ροζάριό

της καιρό τώρα δεν υπάρχει, αφού οι πήλινες χάντρες του τσακίστηκαν ανάμεσα στα δόντια της σαν κόκαλα πουλιού.

Η φράου Τροφέα στριφογυρίζει μια κλωστή φωτός ανάμεσα στα δάχτυλά της, απαλή σαν μαλλί μικρού αρνιού. Ιδρώτας τρέχει στο πρόσωπό της και πίσω στην πλάτη της, μουσκεύοντας το βρομερό ύφασμα του φουστανιού της. Ο ήλιος έχει καφαλίσει τις πατούσες της εκεί όπου την πήρε ο ύπνος έξω από μια ταβέρνα το μεσημέρι. Το ποτό –είναι καινούριο γι’ αυτήν και κάτι που με δυσκολία μπορούν να πληρώσουν, όμως το χαλασμένο σιτάρι είναι αρκετά καλό για μπίρα– είναι το μόνο άφθονο. Ο άντρας της δεν ήρθε να την ψάξει όλη τη νύχτα. Τα πόδια της γδέρνονται πάνω στα λιθάκια και είναι ωραίο να τα αισθάνεται ξανά, κάτω από τις φουσκάλες περιμένει το νέο δέρμα.

Η διαδρομή τη φέρνει μέσα από την αγορά των αλόγων, χτισμένη όταν το κέντρο του Στρασβούργου ήταν αλλού, έτσι ώστε να βρίσκεται στις παρυφές της πόλης. Τώρα παραπονιούνται από τον καθεδρικό για τη μυρωδιά, της φράου Τροφέα όμως της αρέσει: ξινή και τόσο δυνατή, που τη νιώθει στη γλώσσα. Ανοίγει το στόμα, γεμίζει τα πνευμόνια της.

Έχει μεγαλώσει σαν ασυμμάζευτο θηρίο αυτή η πόλη. Στα νιάτα της ήταν χοντρή από τα πλούτη, κι έτσι οι ψύλλοι ήρθαν έρποντας. Το εμπόριο έχει από καιρό λιγοστέψει, αλλά και πάλι εμφανίζονται καινούρια πρόσωπα κάθε μέρα, σκούρα πρόσωπα ανάμεσά τους σαν να έχουν φτάσει κιόλας εδώ οι διάβολοι, πλημμυρίζοντας το φιλόπρωχο ίδρυμα με τη βρομιά τους. Η Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία έχει εμπλακεί σε πόλεμο με τους Οθωμανούς Τούρκους, διεξάγοντας έναν αγώνα για τις ίδιες τις ψυχές τους. Δεν ξέρει να διαβάξει, ξέρει όμως πως υπάρχουν φυλλάδια

γι' αυτούς, τους Τούρκους που απειλούν την αυτοκρατορία τους, τα σπίτια τους. Είναι ο εχθρός, αλλά έτσι κι αλλιώς έρχονται, υποστηρίζοντας πως το σκάνε από τις ίδιες ορδές που πολεμούν γι' αυτούς.

Η φράου Τροφέα έχει τα μάτια της δεκατέσσερα γι' αυτού του είδους τα ψέματα.

Περνάει τις μέρες της έχοντας τον νου της στους απίστους, τους βλέπει ακόμα και στην εκκλησία, παρόλο που εκεί το λιβάνι είναι τόσο πυκνό, που παραλύεις. Ελέγχει κάθε βράδυ το σώμα της για δαγκωματιές και σημάδια δαιμόνων που ζευγαρώνουν με γυναίκες, βρίσκει μόνο κόκαλα που έχουν σκληρύνει κάτω από τη μαραμμένη σάρκα της.

Η πλατεία της αγοράς ταλαντεύεται ανόρεχτα μπροστά στα μάτια της. Εκείνη ψάχνει στους κλειστούς πάγκους, στο σκονισμένο έδαφος, στα βουλωμένα από ξεραμένες ακαθαρσίες ρείθρα. Μυρίζει τη γλύκα και τα σκατά της πόλης της, που ψήνεται κάτω από τον αδυσώπητο, ευλογημένο, τρισκατάρατο ήλιο. Το κεφάλι της έχει γεμίσει από δαύτον καθώς ψάχνει, ξύνοντας με τα χέρια της τη σκόνη, πυκνές χούφτες βρομιάς. Μουρμουρίζει μια προσευχή σαν ξόρκι, λες και θα 'ριχνε ο Θεός φραντζόλες από τον ουρανό. Όμως τίποτα δεν πέφτει πέρα από τη ζέστη πάνω στην πλάτη, στις γάμπες, στις καμένες πατούσες της, και αναρτιέται ξανά γιατί δεν ήρθε ο άντρας της να τη γυρέψει.

Κλαίει, αλλά δεν ντρέπεται. Οι κληματσίδες του φωτός μαζεύονται γύρω της σαν μύγες, θεσπέσιες και τερπνές, μπλέκοντάς την στα απαλά τους νήματα. Τα χέρια της είναι γεμάτα χώμα και περιττώματα, τα νύχια της την τρώνε και θέλει να τα ξεκολλήσει.

Το φως τής γαργαλάει το πιγούνι.

Η φράου Τροφέα ρίχνει το κεφάλι της πίσω, κοιτάζει τον ήλιο μέχρι τα μάτια της να πλημμυρίσουν με το λευκό. Το φως περιστρέφεται γύρω της σαν σύννεφο, ραπίζοντάς την απαλά σαν ανεμόδαρτο πανί. Σηκώνει το ένα πόδι της, μετά το άλλο. Οι γοφοί της λιχνίζονται. Μισανοίγει εκστατικά τα χείλη.

Κάτω από τον γαλάζιο και καυτό ουρανό, η φράου Τροφέα σηκώνει τα χέρια ψηλά και ξεκινάει τον χορό.

Ένα

Η ΛΙΣΜΠΕΤ λυγίζει το πόδι της, το στηρίζει πάνω στον ξύλινο σκελετό του κρεβατιού μέχρι που η κράμπα υποχωρεί. Τα μάτια της κολλάνε από τον ύπνο: τον διώχνει τρίβοντάς τα. Θα μπορούσε να μείνει ξαπλωμένη άλλη μια ώρα μέσα σ' αυτή την πρωινή ησυχία, αλλά ο χρόνος είναι πολύτιμος και περιορισμένος. Σήμερα η αδερφή του Χέννε, η Αγκνέτε, θα γυρίσει από τα βουνά και όλα θ' αλλάξουν.

Ο Χέννε είναι ξαπλωμένος με την πλάτη προς το μέρος της, η βαμβακερή φανέλα του είναι τόσο μουσκεμένη, που μοιάζει διάφανη, το δέρμα του ροζ στον λαιμό, μια ουλή ζαρωμένη σε σχήμα άστρου κάτω από τη γραμμή των μαλλιών του, εκεί όπου ένας εμπειρικός γιατρός αφαίρεσε μια κρεατοελιά που συνεχώς μεγάλωνε. Γυρίζει το κεφάλι της για να παρακολουθήσει την ανάσα του. Θα μπορούσε να πιέσει το χέρι της ανάμεσα στις ωμοπλάτες του, να νιώσει τον μόχθο της ανάσας του να βουίζει σαν τα μελισσοκόφιννα – αλλά είναι αδύνατον, η απόσταση είναι πολύ μεγάλη για να τη διανύσει. Τον πρώτο καιρό, πάντα τον άγγιζε: τα χέρια της στο μέτωπό του, αφαιρώντας άχυρα από τα μαλλιά του, κλέβοντας φιλιά πίσω από την πλάτη της μητέρας του. Αυτές οι τρυφερότητες έχουν περάσει πια.

Νιώθει πάλι τα δάχτυλα των ποδιών της αγκυλωμένα και σηκώνεται όρθια με ένα βογκητό. Έχουν πετάξει από

καιρό το σεντόνι, ιδρώνουν πάνω στο άχυρο σαν άλογα, και ένα ρυάκι κυλάει στην πλάτη της. Θέλει να βγάλει το νυχτικό της, να διασχίσει το δάσος μέχρι το ποτάμι και να κυλιστεί στη λάσπη του σαν γουρούνι.

Σηκώνεται με δυσκολία όρθια, προχωράει απέναντι στο παράθυρο. Μερικές μέλισσες μισοκοιμούνται πέρα από τα παραθυρόφυλλα, και αναρωτιέται αν την αναγνωρίζουν χωρίς το μετάξι και την ψάθα της, αν μπορούν να μυρίσουν τον ιδρώτα της, γλυκό από το μέλι που δίνουν.

Το ίδιο το φως μοιάζει αρμαθιασμένο και πηχτό από τη ζέστη. Η Αγκνέτε θα γυρίσει από την εξιλέωσή της σε ένα καταθλιπτικό καλοκαίρι. Ούτε ίχνος αέρα δεν έρχεται να κουνήσει τα ανοιχτά παραθυρόφυλλα, τίποτα δεν κινείται εκτός από τις μέλισσες και τον πόνο στο πόδι της, που ξεδιπλώνεται σαν αγκάθια σ' όλο του το μήκος. Πιάνει το χείλος της ανάμεσα στα δόντια της, το δαγκώνει ίσα ίσα για να πονέσει, για να στρέψει το επίκεντρο του πόνου της από εκεί, εκεί. Μέσα της, το παιδί αναδεύεται, και η Λίσμπετ παρακολουθεί τις σκιές να τρεμοπαίζουν κάτω από το νυχτικό της σαν ψαράκια. *Ακόμα εκεί; Ωραία.*

Σφίγγει τα χέρια της κάτω από το βουναλάκι του, που τελευταία έχει μεγαλώσει πολύ για να μπορεί να το αγκαλιάσει στο πιο φαρδύ σημείο του. Δύο μήνες ακόμα. Δεν έχει ξαναφτάσει τόσο μακριά μέχρι τώρα, δεν έχει ξαναϋπάρξει τόσο φαρδιά. Χαϊδεύει με τον αντίχειρα το τσιτωμένο δέρμα και αρχίζει να πηγαينوέρχεται μέχρι που παύει να νιώθει σαν να περπατάει σε κοφτερά γυαλιά. Καταφέρνει να κάνει οχτώ γύρους του δωματίου προτού το στρώμα θροϊσει.

«Λίσμπετ;»

Πηγαινοέρχεται.

«Λίσμπετ. Σταμάτα».

«Κάνει ζέστη».

Το μόνο που διακρίνει είναι η λάμψη του ματιού του, τα δόντια του όταν μιλάει.

«Μια μπίρα;»

«Όχι».

«Καλύτερα να ξαπλώσεις. Ξεκουράσου».

Τρίξει τα δόντια της. Το δοκίμασε αυτό στις πρώτες εγχυμοσύνες της, παρόλο που η μητέρα του διαφωνούσε, την ήθελε όρθια και εν κινήσει πριν από τον τοκετό της, για να τον επιταχύνει και για να είναι δυνατή. Ο Χέννε απέριψε την επιθυμία της μητέρας του την πρώτη και τη δεύτερη φορά και η Λίσμπετ πέρασε τις τελευταίες μέρες ξαπλωμένη στο κρεβάτι τους σαν αρχόντισσα, ή αλλιώς καθισμένη στο τραπέζι της κουζίνας ενώ αυτός την παραχάιδευε και την ηρεμούσε, ταΐζοντάς την γαλατοπιτάκια μελωμένα με τα δάχτυλά του.

Έτρεφαν ελπίδες, τότε, και ακόμα και μετά το έκτο είχαν ακούσει χειρότερα από τις γυναίκες στην εκκλησία. Και τώρα απέχουν πέντε χρόνια από τα γαλατοπιτάκια και η Λίσμπετ δεν έχει τίποτα ζωντανό να επιδείξει.

Η Σόφι ρίχνει το φταίξιμο σ' αυτήν, η Λίσμπετ το διαισθάνεται. Τη χαρακτηρίζει συνεχώς ανεπρόκοπη, κι ας είναι αφοσιωμένη στις μέλισσες, λέγοντας στη νύφη της πως η ίδια δούλευε στα χωράφια προτού γεννήσει τον Χάινριχ, άρμεγε αγελάδες πριν από την Αγκνέτε.

«Γι' αυτό ο Χέννε έχει γερούς ώμους και η Νέτε γερά μπράτσα».

Η Αγκνέτε. Η Νέτε. Το όνομα ακούγεται σχεδόν μυστηριακό στη Λίσμπετ, μυθικό σαν εκείνα τα γερά μπράτσα, ή το σαγόκι που λένε πως είναι ίδιο με του αδερφού της.

Σύντομα η Λίσμπετ θα δει αν όλ' αυτά είναι αλήθεια. Οι αναφορές της Σόφι και του Χέννε για την Αγκνέτε τα πρώτα χρόνια ήταν τόσο αραιές, που εύκολα τις παρέβλεπες, όπως απαξιωνόταν και κάθε ερώτηση που έκανε η Λίσμπετ. Η Λίσμπετ πάντα είχε την αίσθηση πως έμπαινε σε ένα δωμάτιο από όπου ένα άλλο, πιο αγαπημένο πρόσωπο μόλις είχε βγει, σαν να έφαχνε ο Χέννε μια σύζυγο για να γεμίσει το κενό που είχε αφήσει στο τραπέζι τους η Αγκνέτε. Παντοτινή προοάγγελος: η γέννησή της συμπίπτει με του κομήτη, η άφιξή της ακολουθεί καταπόδας την αναχώρηση της Αγκνέτε, τα έμμηνά της κυνηγούν την τρέλα της μητέρας της. Μια μέλισσα κουτουλάει στο παραθυρόφυλλο. Ανταποδίδει χτυπώντας το κι αυτή ελαφρά.

Ακόμα και η Ίντα, που κατάφερε να κάνει τη Λίσμπετ να αισθανθεί καλοδεχούμενη από την πρώτη στιγμή της άφιξής της, μόνο ακροθιγώς αγγίζει τα όρια της αλήθειας για την Αγκνέτε, χωρίς να της δίνει απάντηση για τα γεγονότα. «Βρίσκεται σε ένα γυναικείο μοναστήρι, στο Μον Σαιντ Οντίλ, και εξιλεώνεται».

«Μα ήσασταν φίλες» την πίεζε η Λίσμπετ, με μια αίσθηση σαν να πίεζε έναν μώλωπα, προετοιμασμένη να νιώσει φθόνο στη σκέψη πως η Ίντα αγαπούσε μια άλλη φίλη τόσο τρυφερά όσο αγαπάει εκείνη. «Πρέπει να ξέρεις τι την έστειλε εκεί».

Η Ίντα όμως, παρά τα ορθάνοιχτα μάτια και την παιδιάστικη ευθυμία της, είναι μαστόρισσα στις υπεκφυγές, και πάντα προσπερνούσε το θέμα οδηγώντας τη Λίσμπετ σε ένα καινούριο, πιο ευχάριστο πεδίο κουτσομπολιού –την τελευταία ακριτοθυθία του χερ Φούρμαν, τα χρέη του Σεμπάστιαν Μπραντ από τη χαρτοπαιξία–, μέχρι που η Λίσμπετ ξεχνούσε γιατί την ένοιαζε, και η Αγκνέτε γινόταν

και πάλι μια απλή σκιά καρφίτσωμένη στην πλάτη της, που όλο και πιο φευγαλέα την έπιανε το μάτι της.

Εφτάχρονη εξιλέωση. Η Λίσμπετ προσπαθεί να βυθομετρήσει το νόημα μιας τέτοιας φράσης, να ζυγίσει το ειδικό της βάρος. Αναρωτιέται πώς θα αλλάξουν τα πράγματα, τώρα που άλλο ένα κορμί θα βρίσκεται στο σπίτι. Η Αγκνέτε δεν είναι η παρουσία για την οποία προσευχόταν όλα αυτά τα χρόνια. Ήταν σίγουροι πως ένα παιδί θα ερχόταν πολύ πριν από την ολοκλήρωση της εξιλέωσής της, μπορεί και δύο ή τρία, όπως συνέβη στην Ίντα, τα προσωπάκια τους πλυμένα και καθαρά, τα νυχάκια τους γεμάτα κερύ από την εξοικείωσή τους με τις μέλισσες. Η Λίσμπετ κλείνει τα μάτια της κόντρα στο όραμα και της ξεφεύγει ένας ήχος, κάθε χαμένο παιδί μια ανασκαφή στο κορμί και στην καρδιά της. Στο κενό που έχει φυλάξει στο τραπέζι θα χωθεί μια μεγάλη γυναίκα, καθαραμένη από κάποια αμαρτία που κανείς δε λέει να ονοματίσει.

Ο Χέννε ανακάθεται με ένα βογκητό. Τον βλέπει να τρίβει τα μάτια του στο χαμηλό, καφασωτό φως, το δέρμα του ωχρό στο μισοσκόταδο.

«Ξανακοιμήσου» του λέει, πιο τραχιά από όσο σκόπευε.

Εκείνος πετάει το κουβαριασμένο γύρω από τους αστραγάλους του σεντόνι και σηκώνεται, αποκτώντας πιο συμπαγή μορφή. Πάντα της άρεσε η στιβαρότητά του, ο γεροδεμένος όγκος του σφιχτός από τη δουλειά στο δάσος, το δίχτυ των ουλών από τις μέλισσες στους καρπούς του, προτού τον μάθουν και τον εμπιστευτούν. Τον ποθεί ακόμα, παρόλο που κάνει το καθήκον του ύστερα από κάθε αποτυχημένη γέννα με τα μάτια του κλειστά. Τώρα, τη βλέπει να τον παρακολουθεί και γυρίζει από την άλλη για να ντυθεί.

Η Λίσμπετ ανοίγει διάπλατα τα παραθυρόφυλλα, στέλνοντας απαλά τη μέλισσα πίσω στον ελεύθερο αέρα. Τα δέντρα σκεπάζουν τα πάντα, διεισδύοντας στις παρυφές της οριοθετημένης με κόπο φάρμας τους, όπου οι ρίζες πρέπει να πελεκούνται και να καθαρίζονται σε μια ατέρμονη μάχη. Υπάρχει κιόλας φως από πάνω τους, μαβί σαν τις ραβδώσεις στην κοιλιά της. Η αυγή έρχεται κατευθείαν στο δωμάτιό τους, παρόλο που δεν υπάρχει ποτέ χρόνος να παρακολουθήσουν την άφιξή της.

Ένα βάρος προσγειώνεται στους ώμους της: το μπράτσο του Χέννε, που τακτοποιεί ένα σάλι. Μέρρες έχει να την αγγίξει περισσότερο από τόσο, μπορεί και εβδομάδες. Τραβιέται πέρα το ίδιο γρήγορα. Η Λίσμπετ πετάει το σάλι με ένα σήκωμα των ώμων, το πιάνει και το κουβαριάζει σε μια καρέκλα.

«Πολλή ζέστη».

Ο Χέννε αναστενάζει. Κάποτε έβρισκε ακόμα και τα παράπονά της γοητευτικά. Θα κάγχαζε, θα την αποκαλούσε σάτσι,* γλυκούλα. Μήπως δε στεκόταν σ' αυτό το παράθυρο, νιόπαντρη και γκρινιαάζοντας για το κρύο, την πρώτη φορά που εκείνος φύτεψε μέσα της ένα μωρό; Αν η Λίσμπετ σταθεί εδώ αρκετή ώρα, ο Χέννε μπορεί να θυμηθεί, να την αγκαλιάσει. Τον ακούει να κατουράει στο δοχείο. Το μωρό μετακινείται.

Τον περιμένει να τελειώσει προτού γυρίσει, με την κοιλιά της να χτυπάει στο κούφωμα του παραθύρου.

«Πάω να περπατήσω».

Ο Χέννε σηκώνει το αγγειό.

«Θα 'ρθω κι εγώ».

* *Schatzi* (γερμανικά στο κείμενο). (Σ.τ.Μ.)

Κουνάει αρνητικά το κεφάλι της, γλιστρώντας κιόλας πάνω της το πιο λεπτό της φόρεμα, βρομερό από τη συνεχή χρήση. Αισθάνεται το οικείο βούισμα μέσα της, τη λαχτάρα να πάει στις μέλισσες και στο δέντρο της, να μείνει μόνη εκεί με τα μωρά της προτού αρχίσει η μέρα.

«Κι αν έρθει η Αγκνέτε;»

Οι ώμοι του τσιτώνονται: η Λίσμπετ ακούει την ανάσα του να πιάνεται. Ανησυχεί για την επιστροφή της αδερφής του. Τον πρώτο καιρό θα μπορούσε ίσως να τον ρωτήσει γιατί. Τώρα υπάρχει τέτοιο χάσμα ανάμεσά τους, που η Λίσμπετ δεν τολμάει παρά να περνάει ξυστά δίπλα από το χείλος του.

«Θα κάνει ώρες να 'ρθει. Είναι επικίνδυνο να κατεβαίνεις το βουνό προτού φωτίσει, και το αβαείο απέχει μιας μέρας δρόμο με το άλογο».

Έχει φορέσει τα ξυλοπάπουτσά του προτού η ίδια σπρώξει με δυσκολία τα δικά της πάνω στα πρησμένα της δάχτυλα. Όταν πιέζει το φούσκωμα στους αστραγάλους της, το σημάδι μένει λες και το σώμα της είναι φρέσκος πηλός που μόλις πρόσφατα αποσπάστηκε από το χώμα. Ο Χέννε ανοίγει την πόρτα και διασχίζουν αθόρυβα το σκοτεινό σπίτι, βγαίνοντας στην αυλή.

Η Λίσμπετ αισθάνεται τον αέρα να κολλάει πάνω της σαν σκόνη και ακολουθεί απρόθυμα τον Χέννε, που αδειάζει το αγγειό. Έχει φέρει μαζί του το τελευταίο μπαγιατίτικο φωμί από την κουζίνα και το πετάει στις κότρες καθώς περνούν από το κοτέτσι.

Τα σκυλιά είναι σωριασμένα στη μέση της χωμάτινης αυλής. Το μικρό, η Φλου, είναι καινούριο και άγριο και γαβγίζει κάθε φορά που βλέπει τη Λίσμπετ. Για τον Ουλφ, τον λυκοθήρα με το μπερδεμένο τρίχωμα, ανησυχεί λιγό-

τερο. Ήρθε κοντά τους κουτάβι, όχι πολύ καιρό μετά την ίδια, και δεν της χιμάει ούτε δαγκώνει τις φούστες της.

Η Φλου ξύνει το χώμα γύρω της και χώνεται βαθύτερα, αλλά ο Ουλφ σηκώνεται και προχωράει γρήγορα για να τους προφτάσει, καθώς ανοίγουν την αυλόπορτα, προσπερνούν τους βουερούς κώνους των μελισσοκόφινων με τις μέλισσες που ξυπνούν, και μπαίνουν στο δάσος.

Το έδαφος είναι όλο σκιές και η Λίσμπετ σηκώνει τα πόδια της σαν να τσαλαβουτάει. Οι μύγες μαζεύονται γύρω από τα αυτιά της, αλλά δεν αντέχει να αφήσει τα μαλλιά της κάτω μέσα στην πηχτή ζέστη. Κανέννας ήχος πέρα από τα εύθρυπτα φύλλα που οι ίδιοι σπάνε, ξεραμένα και πεσμένα νωρίς από τα δέντρα, και από την ήδη ακανόνιστη ανάσα της. Ο Χέννε περπατάει λίγο πιο μπροστά, γυρισμένος ελαφρά στο πλάι για να χωράει στο στενό μονοπάτι. Δε ρωτάει προς τα πού πρέπει να πάνε: οδηγεί κι εκείνη ακολουθεί ξοπίσω του. Το χέρι του κρέμεται και η Λίσμπετ αναρωτιέται αν θα τον πείραζε να το πιάσει. Αλλά μετά ο Χέννε το κατεβάζει στο κεφάλι του Ουλφ και η Λίσμπετ ακουμπάει το δικό της πάνω στην κοιλιά της.

Συνεχίζουν προς την απόκρημνη πλαγιά, ότι πιο κοντινό σε θέα υπάρχει σ' αυτό το οργωμένο κομμάτι του κόσμου. Φαντάζεται τους δυο τους πιεσμένους σαν σπόρους κάτω από τον αντίχειρά Του, φυτεμένους ανεπανόρθωτα βαθιά, και επιταχύνει το βήμα της, προσπερνώντας τον Χέννε. Τα πιο ξάστερα πρωινά, όταν ο άνεμος κάνει πέρα το μίασμα που αιωρείται πάνω από το Στρασβούργο τις περισσότερες μέρες, μπορεί να διακρίνει κάθε εγχοπή στον οβελίσκο της Νοτρ Νταμ.

«Λίσμπετ;» Ο Χέννε είναι δίπλα της, με τον γοφό του να κουτουλάει στον δικό της. «Πήγαινε πιο αργά».

Ξεκινάει να του πει πως είναι μια χαρά, αλλά ένα κύμα ατονίας κυλάει στην πλάτη της, υπέροχα κρύο.

«Πρόσεχε». Επιτέλους, τυλίγει το χέρι του γύρω από τη μέση της. Ακουμπάει πάνω του μέχρι που το μονοπάτι παύει να χοροπηδάει με μικρές σπιθίτσες. Συνεχίζει να την κρατάει, και η Λίσμπετ κλείνει τα μάτια της. Ένας στεναγμός ξεφεύγει από τα χείλη της, και ο Χέννε την αφήνει λες και ξεφώνισε. Η Λίσμπετ σκοντάφτει, ξαναβρίσκει τον βηματισμό της. «Έλα, πάμε σπίτι».

Απέχουν ακόμα πάνω από μια ντουζίνα δρασκειλιές από την κορυφή. Τους πρώτους μήνες του γάμου τους ανέβαινε τρέχοντας, και γύριζε προτού η Σόφι προσέξει πως έλειπε έχοντας παραμελήσει τις δουλειές της. Νιώθει δυσκίνητη και τσιτωμένη, εύχεται να είχε έρθει μόνη της, για να πάει με το πάσο της στο δέντρο. Τώρα όμως ο ήλιος έχει σηκωθεί και το ίδιο θα έχει κάνει και η Σόφι, ετοιμάζοντας για την επιστροφή της Αγκνέτε. Η Λίσμπετ αφήνει τον Χέννε να την οδηγήσει πίσω στη φάρμα χωρίς να γκρινιαίξει. Στα μελισσοκόφωνα κάνει μια κίνηση να βάλει το χέρι της στην αυλόπορτα, ο Χέννε όμως τη σπρώχνει με τον αγκώνα του να προχωρήσει.

«Θα το φροντίσω εγώ».

«Χρειάζονται καθαρό νερό...»

«Το ξέρω» λέει με άλλη μια έκρηξη οργής. «Δικές μου είναι οι μέλισσες, Λίσμπετ».

Ούτε δικές σου, σκέφτεται η Λίσμπετ, ούτε δικές μου.

★

Ο Χέννε κοιτάζει κιόλας πέρα από αυτήν, τις δουλειές του, την ημέρα του, τόσο προσηλωμένος, που δεν προσέχει καν την γυναίκα στη σκονισμένη αυλή τους, μέχρι που η Λίσμπετ

τον πιάνει από το μπράτσο. Το μυαλό της είναι τόσο κατελημμένο από την Αγκνέτε, που προσδίδει στην επισκέπτρια ένα δυο κεφάλια ύψος παραπάνω, φαρδαίνει τους ώμους της, τοποθετεί το στόμα και το σαγόνι του Χέννε πάνω στα λεπτά χαρακτηριστικά που ανθίζουν κιόλας σ' ένα χαμόγελο στη θέα τους.

Μετά όμως κάνει ένα βήμα προς το μέρος τους, με τα χρυσά μαλλιά να αιχμαλωτίζουν το πρωινό φως, ένα καλάθι σφιχτά πιασμένο στα λεπτά χέρια της, και είναι η Ίντα.

«Καλημέρα, φράου Πλάτερ».

«Χερ Βίλερ». Η Ίντα ανταποδίδει το κοφτό νεύμα του Χέννε, αλλά τα μάτια της είναι καρφωμένα πέρα από αυτόν, στη Λίσμπετ. Κανείς δεν την κοιτάζει με τόση ευθύτητα όσο η Ίντα, και αυτός είναι άλλος ένας λόγος για να την αγαπάει. Ο Χέννε συνεχίζει προς την αυλή με τα μελισσοκόφρινα. Η κοινή παιδική τους ηλικία θα έπρεπε να προσδίδει κάποια άνεση στη μεταξύ τους σχέση, αντίθετα όμως ανάμεσά τους υπάρχει κάτι σκληρό, ένα κουκούτσι σε μαλακό φρούτο. Μπορεί να ευθύνεται γι' αυτό ο ίδιος ο Πλάτερ – ο άντρας της Ίντα προκαλεί τόση απέχθεια όση και η λατρεία που εμπνέει η Ίντα.

Η Ίντα φιλάει τα αναψοκοκκινισμένα μάγουλα της Λίσμπετ, με την ανάσα της γλυκιά από άγρια μέντα και τα χείλη της απαλά και στεγνά.

«Πώς είσαι σήμερα;» ρωτάει η Ίντα, ενώ τα μάτια της εκτελούν το οικείο πια πηγαινέλα από την κοιλιά της Λίσμπετ στο πρόσωπό της.

«Αρκετά καλά» λέει η Λίσμπετ, και η ρυτίδα της ανησυχίας που στριμώνχεται ανάμεσα στα φρύδια της Ίντα χαλαρώνει. Ύπήρξαν τόσες μέρες που η Λίσμπετ μόνο με

δάκρυα μπορούσε να απαντήσει, ώστε θεωρεί κάθε μέρα δυσφορίας θρίαμβο.

«Ωραία» λέει η Ίντα και πιέζει το ως εκ θαύματος δροσερό χέρι της πάνω στο χέρι της Λίσμπετ. «Κοίτα τι σου έφερα».

Οδηγεί τη Λίσμπετ στον σωρό των ξύλων που έχει στοιβάξει ο Χέννε αφήνοντάς τα να στεγνώσουν στην αχνιστή αυλή, και η Λίσμπετ σωριάζεται με ευγνωμοσύνη πάνω τους, ενώ η Ίντα κουρνιαάζει δίπλα της ισορροπώντας το καλάθι ανάμεσά τους. Τραβάει το ύφασμα με μια πομπώδη χειρονομία, αποκαλύπτοντας ένα σακί γεμάτο αλεύρι, άσπρο σαν φρέσκο χιόνι.

«Ένα δώρο» λέει η Ίντα «επειδή η σίκαλη δε σε βόλεψε».

«Δεν μπορώ να το δεχτώ...»

«Άγγιξέ το» τη διακόπτει η Ίντα, με μάτια που λάμπουν από αγαλλίαση.

«Τα χέρια μου είναι βρόμικα» λέει η Λίσμπετ, αν και η αλήθεια είναι πως αυτή την εποχή, ακόμα και όταν έχουν τριφτεί και καθαριστεί τα χέρια της, είναι χάλια, γεμάτατσιμπήματα μελισσών, πρησμένα από τη ζέστη. Δε θέλει να τα βάλει δίπλα στα χέρια της Ίντα, τόσο λεπτά και με τόσο φροντισμένα νύχια, που μοιάζουν με νεογέννητου. Η Ίντα όμως αρπάζει τα ζεστά της δάχτυλα και αδειάζει μια χούφτα αλεύρι στην παλάμη της Λίσμπετ. Είναι απαλό σαν πέταλα, ελαφρύ και λεπτό σαν σκόνη.

«Ο πατέρας μου το διπλοάλεσε ειδικά για σένα» λέει η Ίντα.

Προς μεγάλη της ντροπή, δάκρυα αρχίζουν να κυλούν από τα μάτια της Λίσμπετ, και καταπίνει τον κόμπο που σφίγγει τον λαιμό της.

«Κουτορνίθι» της λέει η Ίντα, γελώντας και σκουπίζοντας τα μάγουλά της. «Θα θυμάσαι πως ήμουν ακριβώς το ίδιο, στους τελευταίους μήνες μου. Σαν βροχοσύνεφο. Οτιδήποτε μπορούμε να κάνουμε για να σε βοηθήσουμε να ανακουφιστείς είναι χαρά για εμάς. Και μ' αυτή τη ζέστη δεν μπορώ να φανταστώ πώς αισθάνεσαι».

«Είμαι αρκετά καλά» λέει απότομα η Λίσμπετ, ρίχνοντας πάλι προσεκτικά το αλεύρι στο σακί του, επιστρέφοντας στη μόνη φράση που μπορεί να προσφέρει όταν η φίλη της τη ρωτάει πώς είναι.

Η Λίσμπετ προσέχει να μην γκρινιάζει, μην τυχόν και την ακούσει ο Θεός και αποφασίσει να της πάρει κι αυτό το μωρό. Είναι μια από τις πολλές συμφωνίες που έκανε με τον εαυτό της, ισορροπώντας τες τη μια πάνω στην άλλη τόσο επισφαλώς, όσο και το καλάθι ανάμεσά τους. Η Ίντα δεν έχει τέτοιους ενδοιασμούς: κυοφόρησε όλα της τα παιδιά το πολύ με καμιά κράμπα ή αιμορραγία, προκαλεί την τύχη της και τον Διάβολο χωρίς δεύτερη σκέψη. Η Ίντα όμως δεν είναι η Λίσμπετ, που ζει με την απερίφραστη απόδειξη της κατάρας της, έχοντας αποστηθίσει τη λιτανεία: κομήτης, μούττι,* μωρά. Τόση καταστροφή. Τόσο αίμα.

«Και βέβαια είσαι» λέει η Ίντα, προσπαθώντας να αποσπάσει τη Λίσμπετ από την αυτολύπησή της. «Να χρησιμοποίησεις γι' αυτό το πιο φρέσκο νερό, και κοίτα – ο πατέρας μου σου στέλνει κι ένα σακουλάκι αλάτι».

«Αυτό πάει πολύ».

* Οι λέξεις *mutti* (μούττι) και *mutter* (μούττερ), η οποία απαντά αργότερα στο κείμενο, σημαίνουν «μαμά» και «μητέρα» αντίστοιχα (γερμανικά στο κείμενο). (Σ.τ.Μ.)

«Τίποτα δεν πάει πολύ για σένα, Μπετ, γι' αυτό το μωρό. Θα έρθει στον κόσμο σύντομα και θα είναι γερό και ασφαλές».

Η Λίσμπετ δαγκώνει δυνατά τα μάγουλά της από μέσα. Δεν της αρέσει όταν η Ίντα λέει τέτοια πράγματα. Δεν το ξέρει αυτό – κανείς δεν το ξέρει πέρα από τον Θεό.

«Και πρέπει να φροντίσεις το φωμί να το φας μόνο εσύ» συνεχίζει να φλυαρεί η Ίντα. «Ούτε ο Χέννε ούτε η Σόφι».

«Η η Αγκνέτε» λέει η Λίσμπετ. «Θα δυσκολευτώ να το κρύψω από όλους τους».

Οι αρθρώσεις της Ίντα στο καλάθι ασπρίζουν.

«Έχει έρθει;» ρωτάει αδιάφορα, παρόλο που η Λίσμπετ ξέρει πως ξέρει την απάντηση.

«Σήμερα το απόγευμα» λέει η Λίσμπετ. «Μήπως είχες κι αυτό κατά νου κι ήρθες τόσο νωρίς; Να τη δεις;»

«Όχι βέβαια!» λέει η Ίντα, κοκκινίζοντας όμορφα. «Ξέρεις πως δεν είμαστε φίλες».

«Δεν ξέρω τίποτα, επειδή δε μου λες».

«Δεν υπάρχει τίποτα να σου πω».

«Είναι τόσο τρομερό;» λέει η Λίσμπετ. Ξέρει πως ακούγεται κακόβουλη, αλλά δεν τη νοιάζει. Είναι η τελευταία της ευκαιρία να μάθει για την Αγκνέτε προτού τη συναντήσει. «Τι έκανε;»

«Σου το είπα εκατό φορές» λέει η Ίντα, έχοντας ήδη ανακτήσει την αυτοκυριαρχία της, με τα χέρια της να χαλαρώνουν πάνω στη λυγαριά, τα μάγουλά της και πάλι χλωμά. «Δεν ξέρω τίποτα για την αμαρτία της Νε... της Αγκνέτε. Έχει καθαρθεί τώρα, έτσι κι αλλιώς. Εφτά χρόνια εξιλέωσης – είναι και πάλι άμεμπτη. Δεν πρέπει να τη ρωτήσεις».

Η Λίσμπετ αναστενάζει και αναδεύεται. Δε θέλει να

τσακωθεί με την Ίντα, όχι έχοντας το δώρο της δίπλα της και τον ήλιο να ζεσταίνει το ξύλο από κάτω τους τόσο γρήγορα όσο και το μέτωπό της.

«Ευχαριστώ» λέει. «Σε παρακαλώ, ευχαρίστησε τον Ματίας και τον χερ Πλάτερ».

Η Ίντα ξεφυσάει.

«Νομίζεις πως ο άντρας μου είχε κάποια σχέση μ' αυτό; Τα καθήκοντά του τον κρατούν τις περισσότερες εβδομάδες στο Στρασβούργο».

Την Ίντα αυτό δεν τη στενοχωρεί, και η Λίσμπετ δεν την αδικεί. Ο Πλάτερ ορίστηκε όργανο επιβολής του συμβουλίου μετά την τελευταία εξέγερση, υπεύθυνος για τις πιο σκληρές πλευρές των δοσοληψιών των Είκοσι Ενός με την πόλη και τα περίχωρά της. Με τα ίδια τους τα μάτια η Ίντα και η Λίσμπετ έχουν δει σπασμένες πόρτες στις φτωχογειτονιές όταν πάνε να μοιράσουν ελεημοσύνη, και η φυλακή δίπλα στο ποτάμι έχει επεκταθεί δύο φορές. Η Λίσμπετ δεν είναι η μόνη που έχει προσέξει πως ο Πλάτερ αντλεί ευχαρίστηση από την άθλια δουλειά του.

«Μιας που τον αναφέραμε» λέει η Ίντα. «Θα έρθει να σας επισκεφτεί σήμερα».

«Ο Πλάτερ;»

«Ναι» λέει η Ίντα. «Το είπε στον πατέρα μου».

«Πότε;»

«Σήμερα το απόγευμα».

«Ίσως θέλει να δει τη μετανοημένη».

Κάτι περνάει σαν αστραπή από το πρόσωπο της Ίντα.

«Καλά θα κάνει να μείνει μακριά του».

«Τι εννοείς;»

«Πες το στον Χάινριχ, εντάξει; Να τον περιμένει».

«Φυσικά» λέει η Λίσμπετ. Όταν η Ίντα κλειδώνει έτσι,

είναι αδιαπέραστη σαν επτασφράγιστο κουτί. Δεν μπορείς να της αποσπάσεις τίποτα. Προτού η φίλη της προφτάσει να σηκωθεί, η Λίσμπετ τής αρπάζει το χέρι όπως κρατούσε η Ίντα το δικό της. «Ξέρεις πως εμένα μπορείς να μου μιλήσεις, για οτιδήποτε...»

«Πολύ αναπαυτικά είναι εδώ».

Το χέρι της Ίντα κλείνει σπασμωδικά πάνω στην Λίσμπετ. Γυρίζουν μισοκλείνοντας τα μάτια τους στο φως. Με τη λάμψη πίσω του, το φτενό σώμα της Σόφι Βίλερ σπάει σεγωνιώδη κομμάτια και σχεδόν χάνεται στη μέση της, στο σημείο όπου τα χέρια της συναντούν τους γοφούς της. Μια συνοφρυωμένη γραμμή σκίζει το πρόσωπό της στα δύο σαν ουλή.

«Φράου Βίλερ» λέει η Ίντα και πετάγεται όρθια. «Τι κάνεις;...»

«Δουλείς» λέει η Σόφι. «Εσύ, πώς κι αποδώ τόσο νωρίς;»

«Μου έφερε ένα δώρο» λέει η Λίσμπετ, ανήμπορη να σηκωθεί από τη χαμηλή στοίβα των ξύλων. Όταν θυμάται την οδηγία της Ίντα να μη μοιραστεί το εκλεκτό αλεύρι είναι πλέον πολύ αργά, η Σόφι απλώνει κιόλας το ροζιασμένο χέρι της για το καλάθι. Η Ίντα το δίνει πειθήνια και η Σόφι οσμίζεται το περιεχόμενο.

«Δε θα αναζητούν τα παιδιά σου τη μητέρα τους;»

«Μόλις έφευγα» λέει η Ίντα. Η Σόφι την τρομοκρατεί κι αυτήν όπως όλους – κανείς δεν έχει ανοσία στη δύναμή της. Η Σόφι γυρίζει χωρίς άλλη λέξη και προχωράει με μεγάλες δρασκελιές προς την κουζίνα.

«Είναι πάντα πολύ αγενής μαζί σου» λέει η Λίσμπετ.

«Είναι αγενής με όλους». Η Ίντα ανασηκώνει τους ώμους της. «Και σήμερα η μέρα είναι γεμάτη άγχος. Ακόμα και

η Σόφι Βίλερ πρέπει να νιώθει νευρικήτητα που θα υποδεχτεί την κόρη της μετά από τόσο καιρό».

«Υποθέτω».

Τραβάει μαλακά τη Λίσμπετ να σηκωθεί, τη φιλάει πάλι στο μάγουλο και χτυπάει χαϊδευτικά την κοιλιά της.

«Με το καλό να μεγαλώσεις».

«Με το καλό να φτάσεις σπίτι» ανταποδίδει η Λίσμπετ και παρακολουθεί τους μικροκαμωμένους ώμους της φίλης της να απομακρύνονται βιαστικά από τη φάρμα. Πιο πέρα, βλέπει τον Χέννε ανάμεσα στα μελισσοκόφωνα, να πηγαίνει από κυψέλη σε κυψέλη, με έναν δίσκο που καπνίζει στο χέρι του σαν θυμιατήρι ιερέα. Είναι πολύ μακριά για να μπορεί να μυρίσει το δεντρολίβανο, αλλά το κουβαλάει έτσι κι αλλιώς, πάνω στα ρούχα της και στα μαλλιά της. Το τράβηγμα στο στήθος της είναι πραγματικό, λες και η λαχτάρα της είναι ένα νήμα που απλώνεται ανάμεσα στην ίδια και στις κυψέλες. Η έλξη της για τις μέλισσες είναι υπερφυσική και, όταν εκτελεί τα καθήκοντά της, αισθάνεται τον εαυτό της να αναδιατάσσεται, σαν άστρα που σχηματίζουν αστερισμούς καλοτυχίας. Ακόμα και η Σόφι το βλέπει, παρόλο που δε θα το έλεγε ποτέ.

Την πρώτη φορά που είδε τη φάρμα τής φάνηκε αλλόκοτη, με τα τρία συμπαγή οικοδομήματά της να σχηματίζουν ένα ανοιχτό τετράγωνο που βλέπει στα μελισσοκόφωνα και στο δάσος πιο πέρα. Φαντάστηκε παιδιά να κυλιούνται στη σκόνη της περιποιημένης αυλής, κρεμασμένα από τις φούστες της. Φασαρία παντού γύρω της, δάκρυα και γέλια: τους υπέροχους ήχους της ζωής και της ανάγκης.

Από τότε που επισκέπτεται τα πτωχοκομεία, ξέρει πως οι συνθήκες της ζωής τους θεωρούνται μεγάλη καλοπέραση σ' αυτά τα μέρη. Μέλισσες, μια κουζίνα και επιπλέον

τρία δωμάτια. Η φάρμα τους όμως μοιάζει άδεια και ταυτόχρονα στενόχωρη και, ακόμα και στο εκτυφλωτικό φως του ήλιου, κατά κάποιον τρόπο μουντή. Εγκλωβισμένη. Μόνο οι μέλισσες και το δέντρο της της προσφέρουν χαρά: το ένα τής το έδωσε ο Χέννε, το άλλο είναι δώρο στον εαυτό της.

«Λίσμπετ!» Η φωνή της Σόφι είναι κάλεσμα και προσταγή. Η Λίσμπετ αναστενάζει, γυρίζει την πλάτη της στις μέλισσες, στην έρημη αυλή, και μπαίνει μέσα.